

ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Кохан Н.В.

ЮРИДИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПРАВЗАСТОСУВАННЯ У НАУЦІ ТРУДОВОГО ПРАВА

УДК 349.2

Кожна держава здійснює свої функції у відповідних правових формах, серед яких провідна роль належить правовим актам. Залежно від їх юридичних властивостей в теорії держави й права розрізняють правотворчу, правозастосовну та правоохоронну форми діяльності держави. Якщо правотворча діяльність відображається у виданні уповноваженими органами державної влади нормативних актів, то правозастосовна діяльність дістає відображення в актах застосування норм права, які містять конкретні приписи виконавчо-розпорядчого або правоохоронного характеру. Крім того, з метою управління суспільними процесами органи держави видають відповідні правові акти. При цьому, правовим актом такого управління є засноване на законі одностороннє юридично-владне волевиявлення уповноваженого суб'єкта виконавчої влади, яке спрямоване на встановлення, зміну чи припинення правовідносин з метою реалізації виконавчої влади [1].

Разом з тим, реформування правової системи України, зокрема адаптація трудового законодавства до сучасних суспільних відносин та до законодавства Європейського Союзу, вимагає оновлення розуміння поняття застосування правових норм у трудовому законодавстві.

Такі питання висвітлювались у працях В.А. Юсупова, В.В. Лазарева, І.Я. Дюрягіна, В.С. Нерсесянца, О.Г. Мурашина. Проте, із зміною теорії тлумачення основних правових понять та розвитком сучасного законодавства виникає необхідність розглянути поняття правозастосування в контексті трудового права.

Якщо механізм правового регулювання – це сукупність юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні правовідносини, то механізм правозастосування слід розглядати не лише як систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється реалізація правових приписів у поведінці людей, а й як соціальні канали і чинники, через які право впливає на поведінку людей.

Отже, як зазначав П.М. Рабінович, за допомогою правозастосування відбувається реалізація нормативно-правових актів і здійснюється практичне керівництво суспільством. Правозастосування сприяє розвитку конкретних суспільних відносин у відповідності з об'єктивними закономірностями, усуває перепони, які зустрічаються на шляху дії законів і тим самим дозволяє здійснювати управління свідомою діяльністю людей. Отже, правозастосування є наслідком права, та слугує його проявом [2].

Враховуючи позицію Н.П. Костюк, природа правозастосування виявляється по-перше, у тому, що за допомогою правозастосування здійснюється державно-владний організуючий вплив на поведінку людей, та відбувається втілення приписів правових норм у життя. По-друге, наслідком правозастосування, як і будь-якої управлінської діяльності, є прийняття рішення, тобто видання акта правозастосування як засобу впливу на відповідну ситуацію. Також, науковець, звертає увагу на те, що правозастосовча діяльність має державно-владний характер, який виявляється в тому, що цією діяльністю займаються в межах своєї компетенції державні органи. Тобто правозастосування відбувається за одностороннім волевиявленням, а виконання актів правозастосування є обов'язковою умовою правомірної поведінки у правовідносинах [3].

Дослідження юридичної природи правозастосування дає підстави стверджувати, що з одного боку, вона є специфічною формою реалізації правових норм, з іншого – є засобом організації та здійснення норм права і засобом державно-правового впливу на суспільні відносини та їх регулювання. Разом з цим, у процесі правозастосування приймаються й індивідуально-конкретні приписи, на підставі яких виникають, змінюються й припиняються

конкретні суб'єктивні права та обов'язки персонально-визначених осіб.

Правозастосування як особлива форма управління, складається із сукупності юридичних вимог, дозволів, правозастосовних актів, які спрямовані на здійснення управління за допомогою прийняття рішень індивідуального характеру, оформлення прийнятих рішень та організацію виконання відповідних прийнятих рішень. Таким чином, впорядкування правовідносин досягається не тільки за допомогою автоматичної дії правових норм, а й за допомогою прийняття актів правозастосування. Так, відносини правозастосування являють собою правовий зв'язок між управляючими та підпорядкованими суб'єктами; це правовідносини, тому що вони спрямовані на реалізацію права та здійснюються в правових формах і породжені правом. В одних випадках правозастосовчі відносини виникають з приводу реалізації існуючих відносин, в інших – передують виникненню певних відносин, які виступають їх своєрідним результатом, а іноді вони забезпечують нормальну реалізацію інших правозастосовних відносин [4].

Розглядаючи юридичну природу поняття правозастосування, слід розглянути і зміст самого поняття.

Так, великий тлумачний словник сучасної української мови розглядає термін «застосовувати» як використовувати що-небудь, запроваджувати в ужиток та пристосовувати до чого-небудь [5].

Аналогічні визначення поняттю «застосування правових норм» подаються у Енциклопедії сучасної України, великому енциклопедичному юридичному словнику та юридичній енциклопедії. У них, даний термін, визначається як організаційно-юридична діяльність компетентних державних органів, їх посадових осіб, а також уповноважених на це законом органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань та їхніх посадових осіб. Полягає у встановленні піднормативних, формально обов'язкових, індивідуальних правил поведінки персоніфікованих суб'єктів з метою створення умов, необхідних для реалізації цими суб'єктами таких норм [6].

Застосування норм права являється однією із форм реалізації права. Можна говорити про те, що застосування норм права – це

особлива форма реалізації права [7]. В подальшому В.О. Котюк визначає, що застосування правових норм (**правозастосовна діяльність**) – це одна із форм реалізації права, яка має державно владний організуючий характер компетентних державних органів і уповноважених державою інших суб'єктів суспільних відносин і направлена на зміну, припинення або виникнення правовідносин шляхом видання індивідуальних актів застосування правових норм в певних формах, а також направлена на конкретизацію правового регулювання і охорону соціальних цінностей.

В свою чергу, П.М. Рабінович дає таке визначення застосуванню норм права: **Застосування правових норм** – це здійснювана компетентними органами або об'єднаннями організаційно-правова діяльність, результатом якої є підтвердження, встановлення, зміна чи скасування взаємних юридичних прав і обов'язків суб'єктів реалізації цих норм [8].

Також зазначає, що застосування правових норм це діяльність, яка полягає у встановленні піднормативних формально обов'язкових індивідуальних правил поведінки персоніфікованих суб'єктів з метою створення умов, необхідних для реалізації ними таких норм [9].

Отож, сутність правозастосувальної діяльності полягає у встановленні, зміні чи припиненні зв'язків, тобто відносин між тими суб'єктами права, котрі мають реалізувати юридичну норму.

На думку О.Ф. Скакун [10] **застосування права** - це форма реалізації права, суб'єктами якої є компетентні органи, наділені владними повноваженнями. Виконання цих повноважень забезпечується примусовою силою держави. Застосування права є особливою формою реалізації права. Застосування права від інших форм реалізації відрізняє та обставина, що тут немисливо бездіяльність, право та правозастосувальна діяльність зливається з обов'язком її здійснити. Правозастосування носить похідний характер, оскільки забезпечує реалізацію права третіми особами. Застосування одних норм одночасно вимагає дотримання, виконання і використання інших. Звідси правозастосування - комплексна правореалізуюча діяльність.

Згідно з наведених визначень випливає, що:

- застосування правових норм це особлива форма реалізації права;

- суб'єктами такої діяльності є: компетентні державні органи, їх посадові особи, а також уповноважені на це законом органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання та їхніх посадові особи;

- це діяльність, яка направлена на виникнення, зміну, припинення правовідносин шляхом видання індивідуальних актів застосування правових норм в певних формах, а також направлена на конкретизацію правового регулювання і охорону соціальних цінностей.

Застосування права здійснюється за допомогою правозастосовного процесу, правозастосовної діяльності. Відмежовуючи правозастосовну діяльність від інших форм реалізації права, М.М. Марченко зазначає, що на відміну від інших форм реалізації права, в яких беруть участь різні суб'єкти права – фізичні та юридичні, правозастосовна діяльність може застосовуватись уповноваженими на те державними органами і посадовими особами [11].

Таким чином, враховуючи норми КЗпП України, слід зважати на те, що право застосовують не тільки органи держави, а й інші органи. Але слід мати на увазі, що держава не завжди делегує повноваження, тобто надає дозвіл діяти від імені державних органів, а скоріше наділяє повноваженнями застосовувати норми права не від імені держави, а від імені органу чи посадової особи. Для прикладу, директор підприємства, застосовуючи дисциплінарне стягнення, передбачене нормою статті 147 КЗпП України, діє не від імені держави, а від свого імені, а повноваження його щодо застосування цієї норми передбачені ст. 147-1 КЗпП України.

Суб'єктами правозастосування в трудовому праві слід вважати не тільки державні органи та посадові особи, громадські об'єднання та їх посадові особи, а насамперед основними суб'єктами правозастосування є органи та посадові особи роботодавця та інші органи, які здійснюють правозастосовну діяльність в трудовому праві та виступають суб'єктами трудового права.

Підсумовуючи все викладене, слід відзначити те, що правозастосовна діяльність може відбуватись як на державно-владному

рівні так і на приватно-правовому рівні. Тобто, суб'єктами державно-владного рівня є: компетентні державні органи, їх посадові особи, а також уповноважені на це законом органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання та їхніх посадові особи. Діяльність таких суб'єктів спрямована на встановлення механізмів, прав гарантій та обов'язків, за допомогою яких громадяни зможуть реалізувати свої права передбачені Конституцією України.

Щодо приватно-правового рівня правозастосування, то він є похідним від попереднього. Суб'єктом цього рівня є роботодавець або уповноважений ним орган чи особа, які наділені правом видавати розпорядчо-владні акти, локального рівня та працівник. Так, ст.46 Господарського кодексу України та ст.21 КЗпП України, роботодавцю надано право укладати договори з особами, щодо використання їх праці через трудовий договір, контракт; ст.69 Господарського кодексу України та ст.12 КЗпП України зазначили, роботодавець разом з трудовим колективом у колективному договорі зазначає можливості щодо поліпшення умов праці, життя і здоров'я, нормування і оплати праці, режиму роботи; ст. 86 КЗпП України роботодавцю надано право запроваджувати, змінювати і переглядати норми праці; ст. 149 КЗпП України роботодавцю надається право на підставі наказу (розпорядження) піддавати працівника дисциплінарному стягненню. Тобто на приватно-правовому рівні, видаються роботодавцем акти локального характеру в межах існування конкретних трудових правовідносин.

1. *Административное право: Учебник / Под. ред. Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова. – М., 1999. – С.269.*
2. *Рабінович П.М. Основи загальної теорії держави і права. – Тернопіль, 2002. – С.235-238.*
3. *Н.П. Костюк Проблема ефективності юридичного механізму правозастосування як особливої форми форми управління // Державо і право. 2014. - Випуск.34. - Ст.95.*
4. *Мурашин О.Г. Загальна теорія держави і права. – Львів, 2003. – С. 429-438.*
5. *Великий тлумачний словник сучасної української мови //Уклад. І голов. Ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 425с.*
6. *Енциклопедія сучасної України. – К.: 2010. 353с. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред.. Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ*

- «Вид-во «Юридична думка», 2007. – 992с. (Том 2, 286с.) / Юридична енциклопедія в 6-ти томах / Ред. кол.: Ю.С. Шемшученка та інш. Том 2. – К.: Вид-во «Укр. енциклопедія» імені М.П. Бажана. – 1999р. – 529с.*
7. В.О. Котюк *Теорія права курс лекцій: Навч. посібник для юрид. Вузів. – К.: Вентури, 1996. – 141с.*
8. П.М. Рабінович *Основи загальної теорії права та держави. Посібник для студентів спеціальності «Правознавство» - Бородянка – 1993р. 141с.*
9. П.М. Рабінович *Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник. Вид. 6-е. – Х.: Консум, 2002. – 118с.*
10. Скакун О.Ф. *Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с.*
11. *Общая теория государства и права. Аккад. курс в 2-х т. / под ред. М.Н. Марченко. – Том 2. Теория права. – М.: Изд-во «Зерцало», 1998. – С.312.*

Кохан Н.В. Юридичний механізм правозастосування у науці трудового права

В даній статті зазначається, що правозастосовча діяльність це одна з форм діяльності держави. Розглядається механізм правозастосування. Встановлено, що юридична природа правозастосування є специфічною формою реалізації правових норм, засобом організації та здійснення норм права і засобом державно-правового впливу на суспільні відносини та їх регулювання. Разом з цим, у процесі правозастосування приймаються й індивідуально-конкретні приписи, на підставі яких виникають, змінюються й припиняються конкретні суб'єктивні права та обов'язки персонально-визначених осіб.

Ключові слова: механізм правового регулювання, трудові правовідносини, правозастосування, застосування норм права, правові приписи, роботодавець та працівник, реалізація нормативно-правових актів, правозастосовча діяльність.

Кохан Н.В. Юридический механизм правоприменения в науке трудового права

В данной статье отмечается, что правоприменительная деятельность это одна из форм деятельности государства. Рассматривается механизм правоприменения. Установлено, что юридическая природа правоприменения является специфической формой реализации правовых норм, средством организации и осуществления норм права и средством государственно-правового воздействия на общественные отношения и их регулирование. Вместе с тем, в процессе правоприменения принимаются и индивидуально-конкретные предписания, на основании которых возникают, изменяются и прекращаются конкретные субъективные права и обязанности персонально определенных лиц.

Ключевые слова: механизм правового регулирования, трудовые правоотношения, правоприменения, применение норм права, правовые предписания, работодатель и работник, реализация нормативно-правовых актов, правоприменительная деятельность.

Kohan N.V. Law enforcement mechanisms in the science of labor law.

This article states that enforcement activity is a form of activity of the state. A mechanism of enforcement. Established that the legal nature of law is a specific form of the law, means the organization and implementation of the law and legal means of state influence on social relations and their regulation. At the same time, in the process of law and accepted individual and specific requirements for which there are changing and terminate specific subjective rights and duties personally-identified persons.

Enforcement as a special form of government consists of a set of legal requirements, permits, enforcement regulations aimed at for performance management through decisions of individual character, execution of decisions and organizing the relevant decisions taken. Thus, the legal regulation is achieved not only through the automatic action of law, but also through the adoption of regulations enforcement. Thus, the relationship of law are the legal relationship between managers and subordinates entities; This is legal because they are aimed at implementing the law and carried out the legal forms and generated right. In some cases, enforcement relations arising on the implementation of existing relationships, others - prior to the occurrence of certain relationships that serve their original result, but sometimes they provide normal implementation of other law enforcement relations.

It also pointed out that the application of law is an activity that is to set *pidnormatyvnyh* formally binding rules of conduct personalized individual entities to create the conditions necessary for the implementation of such rules.

Thus, the subjects of law enforcement in labor law should be considered not only public bodies and officials, public associations and their officials, and especially law enforcement agents have major organs and officials of employers and other bodies that carry out law enforcement activities labor law and are subjects of labor law.

Keywords: mechanism pravovoho regulations, labor relations, law enforcement, the application of the law, legal regulations, the employer and the employee, the implementation of regulations, enforcement activities.